

علی اصغر سعیدی، استاد دانشگاه تهران در گفت وگو با «ایران»:

عرصه سیاسی در دوره پساکرونا تغییر می‌خواهد کرد

مرتضی گل پور

خبرنگار

این روزها تحلیل‌های مختلف و از زوایای گوناگون درباره تأثیرات کرونا بر حوزه‌های مختلف ارائه می‌شود. با علی اصغر سعیدی استاد دانشگاه تهران درباره تأثیرات این ویروس همه گیر بر کیفیت سیاست ورزی و کم و کیف قدرت دولت و نهادهای مدنی گفت‌وگو کرده‌ایم.

استادیار و مدرس گروه برنامه‌ریزی و رفاه اجتماعی دانشکده علوم انسانی دانشگاه تهران معتقد است که در پساکرونا شاهد تحولات چشم‌گیری در حوزه مدیریت سیاسی خواهیم بود. اگرچه جایگاه بخش‌هایی از متخصصان مثل پزشکان برجسته می‌شود و در حال حاضر دولت به معنای عام آن (حکومت) هم میدان را برای نقش آفرینی بخش‌های مختلف باز کرده اما پندریج باید به اقتدار سابق خود برمی‌گردد چون بخش‌های مدنی و بخش خصوصی از قدرت چندانی برای عرض اندام برخوردار نیست.

امروز کشور با مسائلی همچون کرونا، تحریم و ناروشن بودن سازوکارهای اقتصادی روبه‌رو است. آیا چنین وضعیتی در اقتصاد معاصر ما سابقه داشته و اگر آری، به چه نتایجی منجر شده است؟

کرونا بحرانی بسیار مهم است، اما ابیدمی‌هایی از این دست در گذشته هم بوده است. در قرن نوزدهم، آنفلوآنزای اسپانیایی میلیون‌ها نفر را در اروپا کشت و در ایران هم دو تا سه میلیون نفر جان خود را از دست دادند. یا زمانی که بیماری وبا در عثمانی شیوع پیدا کرد، اسناد نشان می‌دهد ناصرالدین شاه، به فرمانداران کرمانشاه و قصرشیرین نامه نوشت و از آنان خواست حمل اجساد به عتبات را متوقف کرده و جلوی مسافران را بگیرند.

بنابراین، تا جایی که اسناد تاریخی وجود دارد، می‌توان گفت بیماری‌های همه‌گیر در گذشته هم بوده و البته شرایط به مراتب بدتر از امروز بوده است. وضعیت

امروز به این دلیل بهتر است که دولت‌ها

چنان قوی شده‌اند که می‌توانند نسبت به

ببینیم، بیماری‌ها واکنش نشان دهند. هرچند واکنش دولت‌ها به این مسائل جدید نیست و در گذشته هم سابقه داشته است، اما همان‌طور که گفتیم، امروز دولت‌ها قدرت و امکانات بیشتری در اختیار دارند و از شرایط بهتری برای پاسخ دادن به مسائل جدید برخوردارند.

ویژه از زمانی که دولت- ملت‌ها و مرزها بشکلی می‌گیرد، به عنوان مثال، در گذشته مانند امروز پاسپورت نبود، از این رو کسی که قصد داشت در دوره یک بیماری از ایران به عراق برود یا برعکس، باید کارت تلقیح می‌داشت یا در بنادر، اجناس کشتی‌ها و ملوانان بازرسی می‌شدند.

اسنادی از دولت رضاشاه هست که نشان می‌دهد طبیبان صحنی بودند که این طبیبان املاهای شلوغ مانند سربازخانه‌ها و مدارس را وارس می‌کردند و اگر مواردی از بیماری پیدا می‌کردند، بیماران را جدا و قرنطینه می‌کردند. به همین دلیل در این زمان قرنطینه یک انگ اجتماعی محسوب می‌شد. باوجود همه این‌ها، شاید بتوان شرایط امروز از نظر تحریم و مشکلات دیگر را با دوره‌ای مقایسه کرد که نیروهای روس و انگلیس در ایران بودند. این نیروها هنگام حمله گندم و دیگر محصولات کشاورزی را به قیمت بالاتری خریداری و برای مصرف نیروهای خود احتکار می‌کردند. از این جهت شاید

توان شرایط امروز از نظر فشارهای خارجی را با آن دوره قیاس کرد.

■ **برخی باتکیه بر دیدگاه‌های نهادگراها درباره توسعه، بیماری کرونا را با طاعون سیاه با طاعون خیاباری در قرن ۱۵ میلادی اروپا مقایسه می‌کنند که باعث شکل‌گیری نفودالیسم شد. از این جهت، آیا کرونا می‌تواند به نقطه عطفی در نظام مدیریتی یا اقتصادی ما هم تبدیل شود؟**

به این صورت سابقه نداشته است، اما تا همین جا، اتفاقاتی که افتاد نقش دولت‌ها را در تصمیم‌گیری‌های سریع اقتصادی و انتخاب میان اقتصاد و سلامت پررنگ کرد. حتی اگر در کوتاه مدت هم این بحران کنترل نشود، اثر خود را بر بسیاری از مسائل خواهد گذاشت. به‌عنوان مثال کسب و کارهای کوچک دچار مشکلات بسیاری شدند، اگر این کسب و کارها بخواهند پس از بحران کرونا با دیگر کار خود را آغاز کنند، خطر کارشان به مراتب بیشتر از زمانی خواهد بود که قبل داشتند.

از این جهت هم می‌توان گفت این بحران بی‌سابقه است، زیرا نظام‌های سیاسی و اقتصادی نسبت به گذشته

تغییرات زیادی کردند. برخی روشنفکران و سیاستمداران معتقدند ممکن است این بحران باعث گسترش سیاست‌های مبتنی بر مژروناسیونالیسم شده و گرایش دولت‌ها بیشتر به سمت سیاست‌های ناسیونالیستی برود، یعنی بار دیگر به سمت ایجاد همان پاسپورت‌های صحنی برویم تا طی آن، عبور از یک مرز به مرز دیگر با اطمینان بیشتری از نظر سلامت صورت بگیرد.

این امر نوعی عقب نشینی از جهانی شدن خواهد بود. از سوی دیگر، تأثیر دیگر این مساله بر فرآیندهای اقتصادی کاسته شدن از میزان اهمیت سازمان تجارت جهانی خواهد بود. همه اینچا تا امروز بی‌سابقه بوده است.

■ **آغاز صنعتی شدن در ایران زمانی بود که به دلیل ضعف‌های اقتصادی، دولت نسبت به سرمایه‌های خارجی عجب نشست و مجال داد تا سرمایه‌بخش خصوصی آزادانه‌تر فعالیت کند. آیا کرونا هم می‌تواند به چنین تحولی در ایران منتهی شود؟**

آنچه ما در تاریخ اقتصادی خود می‌بینیم، نوعی سیاستگذاری یا سیاست‌های کوتاه مدت است. به طور کلی ساختار کوتاه مدت هنوز در سیاست‌ها و جامعه ما حاکم است. به‌عنوان مثال، واگذاری‌های اخیر دلیل بر این نیست که سیاست‌ها به سمت سیاست‌های مردم محور یا سرمایه‌داری خصوصی می‌رود یا حتی نمی‌توان گفت آزاد شدن سهام دولتی برای دادوستد آزادانه آن است، یا اینکه دولت برخی از دارایی‌های خود را می‌فروشد نمی‌توان دلیل بر این گرفت که دولت خود را کوچک می‌کند. همه این‌ها به این دلیل قابل اجرا نیست که اساساً به لحاظ نهادی دولت ظرفیت تقویت بخش خصوصی را ندارد. باوجود این، در تاریخ دیدیم هرگاه دولت ضعیف می‌شود، بخش خصوصی قوی می‌شود. در تاریخ معاصر ایران، دهه ۱۳۲۰ که بعد از جنگ دوم جهانی است تا ۱۳۳۰، دوره‌ای است که نهادهای مدنی از جمله اتاق بازرگانی قوی بود و دولت بسیاری از تصمیمات را بدون نظر اتاق بازرگانی نمی‌گرفت، اما چون رابطه بخش خصوصی و دولت نهادینه نشده بود، بلافاصله بعد از این مراحل، دولت بار دیگر قدرت خود را گسترده کرد. از این‌رو امروز نیز از آنجا که این نهادهای حقوقی در ایران قوی نیستند، این احتمال وجود دارد که پس از عبور از این مرحله، دولت بار دیگر تمایل داشته باشد تا قدرت خود را افزایش دهد. بویژه اینکه امروز این بحث مطرح

■ **این واقعیتی است که به صورت سینوسی در تاریخ ماکرانی می‌شود. راه‌حل چیست؟**

دولت یکسال و چندماه باقی مانده است، بلکه معتمدیم پایه‌گذاری‌های نهادینه برای مسائل مهم آینده کشور در همین عمر باقی مانده دولت هم با مجلس باید صورت بگیرد. رییعی با بیان اینکه انتخاب رئیس، هیات رئیسه و کمیسیون‌ها مسائلی است که باید براساس سازوکارهای مجلس صورت گیرد گفت: دولت هیچ‌گونه دخالت، دیدگاه و نظری در سازوکارهای مجلس برای انتخاب ارکان آن ندارد. وی با تأکید بر لزوم رعایت اصل تفکیک قوا و عدم رعایت به‌عنوان کار مشترک با مجلس

مداخله قوا در امور یکدیگر، گفت:

روی مرزهای همپوشانی استادن و دخالت کردن آفتنی است که با آن

روبرو هستیم، ولی ما به تفکیک و در کنار آن به هم افزایی قوا اعتقاد داریم.

سخنگوی دولت با بیان اینکه دولت

هر کمکی را که مجلس بخواهد،

انجام می‌دهد، افزود: دولت آمادگی

دارد که فهرستی از مهم‌ترین مسائل

کشور چه مسائلی که در کوتاه مدت و

چه مسائلی را که باید در میان مدت

و درازمدت به آن پرداخته شود،

تا به‌عنوان کار مشترک با مجلس

تعریف شود، ارائه دهد. رییعی با

تأکید بر اینکه عقب راندن تحریم‌ها

مسأله‌ای بسیار جدی است، گفت:

تحریم از موضوعاتی است که مقابله

با آن نیاز به اجماع، درک مشترک

و همکاری بین دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار

مسائل دیگری است که مجلس

تأکید بر این است که باید به صورت

مسئله‌ای با بیان اینکه دولت و مجلس

دارد. وی با اشاره به آثار تحریم و

شیوع کرونا گفت: جهش تولید و

پیشی گرفتن تولید به‌طور قطع به

زیرهای جدید و بیشتر نیاز دارد

شیر بخشی از اشتغال‌های ما با توجه

به این شرایط ناپود شده است. بحث

عدالت و فقرزدایی در قوانین و کار